

JEL Classification: A12; G01; H12; I15

<https://doi.org/10.35945/gb.2020.10.001>

ON THE REFLECTION OF CORONOMICS IN ECONOMIC SCIENCE AND ECONOMIC POLICY

VLADIMER PAPAVA**Professor, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,**

Principal Research Fellow, Paata Gugushvili Institute of Economics, Georgia

vladimer.papava@tsu.ge

Abstract. The paper discusses the economic issues of the COVID-19 pandemic. The resulting economic crisis is not a typical economic crisis since the economic crisis was not formed in the economy itself but is the result of the inability of medicine to solve the pandemic problem. The economic crisis is, by its very nature, an atypical economic crisis and is fundamentally different from other atypical economic crises that took place in the XX century. The economic crisis put the issue of the “crisis of globalization” on the agenda. The economic crisis exposed the weaknesses of globalization. Overcoming the COVID-19 pandemic is possible exclusively at the global level. The paper shows that the current process of de-globalization is “forced” by its nature and it will definitely be replaced by a qualitatively renewed process of globalization. Economic recovery from the corona crisis will be most successful only on the basis of the adherence to a free trade regime. In economic science, the problem of government intervention in the economy, especially during the pandemic and the post-pandemic period, is still relevant. The corona crisis has clearly confirmed the inability of inflation targeting to achieve macroeconomic stability. The economic crisis requires two approaches to economic policy. In particular, we mean an anti-crisis economic policy and a post-crisis economic policy. Economic incentives provided by the government to businesses contribute to the zombieing of the economy which will be one of the most difficult problems of the post-crisis period. The economic crisis made the issue of the economic security of each individual country even more urgent. The problem of ensuring food security is equally important. The economic policy of the post-crisis period must necessarily include measures to ensure a country's food security. Since the possibility of a repetition of a pandemic in the future is similar to the current one, the problems of economics should remain in the field of study of economists for many years.

KEYWORDS: ECONOMIC SCIENCE, ECONOMIC POLICY, CORONOMIC CRISIS, GLOBALIZATION/DEGLOBALIZATION, ZOMBIE-FIRMS.

For citation: Papava, V., (2020). On the Reflection of Coronomics in Economic Science and Economic Policy. *Globalization and Business*, 10. 13-24. (In Georgian). <https://doi.org/10.35945/gb.2020.10.001>

JEL Classification: A12; G01; H12; I15

<https://doi.org/10.35945/gb.2020.10.001>

ეკონომიკურ მეცნიერებასა და ეკონომიკურ პოლიტიკაში კორონომიკსის ასახვის შესახებ

ვლადიმერ პაპავა

აკადემიკოსი,

ივანე ჭავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,

პატარა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტი, საქართველო

vladimer.papava@tsu.ge

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური მეცნიერება, ეკონომიკური პოლიტიკა, კორონომიკსი
კრიზისი, გლობალიზაცია/დეგლობალიზაცია, გლობალიზაცია და ბიზნესი, №9, გვ. 13-24. <https://doi.org/10.35945/gb.2020.10.001>

ციტირების თვეის: პაპავა ვ. (2020). ეკონომიკურ მეცნიერებასა და ეკონომიკურ პოლიტიკი კორონომიკსის ასახვის შესახებ. გლობალიზაცია და ბიზნესი, №9, გვ. 13-24. <https://doi.org/10.35945/gb.2020.10.001>

შესავალი

2020 წელს მსოფლიო დადგა ახალი გამოწვევის წინაშე, როცა კორონავირუსის COVID-19-ის გლობალურმა გავრცელებამ ეკონომიკას, როგორც ასეთს, თვისებრივად ახალი პრობლემები შეუქმნა.

ცნობილი ფაქტია, რომ მიუხედავად იმისა, რომ 2003 წელს ატიპური პნეუმონიის აფეთქება სიცოცხლისთვის განსაკუთრებით საშიში იყო, მას გლობალურ მასშტაბში იმ ტაპის სირთულეები არ შეუქმნია, რაც კორონავირუსის ახალმა შტამმა გამოიწვია. ამის მიზები კი გახლავთ ის, რომ COVID-19 ბევრად უფრო ადვილად გადამდები და, შესაბამისად, უფრო სწრაფად გავრცელებადი დაავადება აღმოჩნდა. ამან კი მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის ხელმძღვანელს მისცა იმის ობიექტური საფუძველი, რომ COVID-19-ის გავრცელება პანდემიად შეეფასებინა (Ghebreyesus, 2020).

COVID-19-ის პანდემიის განსაკუთრებლო თავისებურებად უნდა მივიჩნიოთ ის, რომ ვერც ერთი ქვეყნის მთავრობამ, სადაც კორონავირუსი გავრცელდა, სრულად ვერ გააცნობიერა, თუ რა სირთულის ამოცანის გადაჭრის წინაშე დადგა. ამას ისიც დაემატა, რომ ზოგიერთი ქვეყნის მთავრობა შეექმნილ ვითარებას შეგნებულად მაღავდა, სანამ კორონავირუსის გავრცელებამ მასშტაბური ხასიათი არ მიიღო (Maga-ლითად, Faddis, 2020; Pei, 2020).

მართალია კორონავირუსი თავისი ბუნებით, უწინარეს ყოვლისა, სამედიცინო პრობლემაა, მაგრამ მან განსაკუთრებული სირთულეები შეუქმნა ეკონომიკას. კერძოდ, დაავადების გავრცელების პრევენციის მიზნით საჭირო გახდა ადამიანებს შორის კონტაქტების მინიმუმადე დაყვანა, რის გამოც არაერთ ფირმას მოუწია საქმიანობის შეჩერება. შედეგად კი მსოფლიოში ახალი გლობალური ეკონომიკური კრიზისი დაიწყო (Geller, Wiseman, Rugaber, 2020).

კორონავირუსის ბეგავლენა ეკონომიკაზე იმდენად მნიშვნელოვანი შეიქნა, რომ აკით დე ალვისმა (Ajith de Alwis) „Coronomics“ შექმნა, რომელიც ორი ტერმინის – „კორონა“ („Corona“) და „ეკონომიკსი“ („Economics“) – გაერთიანებით მიიღება და რომელიც კორონავირუსის ეკონომიკაზე ბეგავლენას შეისწავლის (Alwis, 2020). მოგვიანებით მისი მსგავსი ტერმინიც – „კორონანომიკსი“ იქნა შემოთავაზებული („Coronanomics“) (Eichengreen, 2020).

კორონომიკსის აქტუალურობას მხოლოდ კორონავირუსის პანდემია კი არ განაპირობებს, არამედ ამ ტაპის გლობალური სირთულეების მომავალში წარმოქმნის რეალური შესაძლებლობაც, რის გამოც სულ უფრო მეტ ყურადღებას იმსახურებს მოსაზრება, რომ მსოფლიომ უნდა ისწავლოს ზოგადად პანდემიის პირობებში ცხოვრება და ეკონომიკური საქმიანობა (Gigerenzer, 2020).

აუცილებლივა აღინიშნოს, რომ კორონომიკსის სფეროში სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობა თანამედროვე ეკონომისტებისთვის უმთავრეს გამოწვევად იქცა. პრაქტიკულად მთელ მსოფლიოში მეცნიერ-ეკონომისტთათვის (მათ შორის ეკონომიკის დარგში ნობელის პრემიის არაერთი ლაურეატისათვისაც) კვლევის უმთავრეს სფეროს სწორედ კორონომიკსი წარმოადგენს, რასაც ადასტურებს სამეცნიერო თუ ანალიტიკური სტატიების საკმაოდ დიდი რაოდენობა. გამოიცა პირველი მონოგრაფიული ხასიათის გამოკვლევაც (Baldwin, Mauro, eds. 2020). საყურადღებოა, რომ ამ კუთხით არც ქართველ ეკონომისტთა საქმიანობაა გამონაკვლისი, რომლებმაც არაერთი საყურადღებო ნაშრომი გამოაქვეყნეს როგორც თეორიული საკითხებზე, ისე უშუალოდ საქართველოს ეკონომიკასთან მიმართებაში (Abesadze, 2020; Archvadze, 2020a, 2020b; Benashvili, 2020; Charaia, 2020; Djibuti, 2020; Gaganidze, 2020; Kakulia, 2020; Kovzanadze,

2020; Mekvabishvili, 2020; Papava, 2020a, 2020b; Papava, Charaia, 2020; Shengelia, 2020).

დღეს უკვე ყველასთვის ნათელია, რომ ეკონომიკურ მცნიერებას და პრაქტიკას საქმე აქვს შეუსწავლელ ფენო-მენთან – როგორ წარიმართოს ეკონომიკური საქმიანობა პანდემიის დროს და როგორ მოხდეს ეკონომიკის აღდგენა პანდემიის შემდგომ პერიოდში.

წინამდებარე კვლევის მიზანია იმის გააზრება, თუ რა უმთავრეს პრობლემებს წამოწევს წინა პლანშე კორონო-მიკი ეკონომიკური მცნიერების წინაშე და რა ძირითად სირთულეებთან არის დაკავშირებული თანამედროვე ეკო-ნომიკური პოლიტიკის ფორმირება პანდემიის ფაქტორის გათვალისწინებით.

კორონომიკისი და ეკონომიკური მიცნიერება

COVID-19-ის პანდემიის დაწყებამდე ეკონომისტები მედიცინასთან მიმართებაში, როგორც წესი, ივლევალნენ ეკონომიკური კრიზისის ზეგავლენას ზოგადად ჯანდაცვის სისტემაზე (Marezzo, Mladovsky, Thomson, et al., eds., 2015), მოსახლეობის ფინანსურ ჯანმრთელობასა (WHO, 2011) და ინფექციურ დაავადებათა გავრცელებაზე (Suhreke, Stuckler, Suk, et al., 2011). პანდემიამ კი პირიქით დააყენა საკითხი, რადგნაც კორონავირუსი და მისი გლობალურად გავრცელება გახდა ფართომასშტაბიანი ეკონომიკური კრიზისის გამოწვევი (Geller, Wiseman, Rugaber, 2020). სხვა სიტყვებით, კორონავირუსის გავრცელება „ეკონომიკურ პანდემიად“ ჩამოყალიბდა (Riley, 2020).

აღსანიშნავია, რომ მედიკოსები, სამწუხაროდ, თავი-დანვე აღიარებდნენ რომ არ შეეძლოთ რაიმე დამაჯერებელი ეთქვათ კორონავირუსის დაძლევის და მისი გავრცელების შეზღუდვის ძალისმევის ფფექტიანობის შესახებ. შედეგად, კი პრაქტიკულად შეუძლებელი გახდა ეკონომიკური აგენტების შესაძლო ქცევასთან დაკავშირებით მეტ-ნაკლებად მკაფიო ეკონომიკური პროგნოზების გაკეთება (Carlsson-Szlezak, Reeves, Swartz, 2020).

COVID-19-ის პანდემიით გამოწვეული გლობალური ეკონომიკური კრიზისი მიმითგამოირჩევა, რომმისიგამომწვევი მიზეზები არა ენდოგენური, არამედ ეგზოგენური ხასიათისაა. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ეს მიზეზები გენერირებულია არა ეკონომიკაში, არამედ პროვოცირებულია ეკონომიკის ფარგლებს გარეთ არსებული წყაროს მიერ. ეს წყარო კი კორონავირუსის სწრაფი გავრცელებაა. მაშასადამე, მიმდინარე ეკონომიკური კრიზისი მანამდე ვერ იქნება დაძლეული, სანამ მედიკოსები, მიკრობიოლოგები და ფარმაკოლოგები მკურნალობის ფფექტიან საშუალებებს არ შეიმუშავებენ და სათანადო ვაქცინა არ შეიქმნება. გამოდის, რომ პანდემიის პირობებში ეკონომიკა მედიცინის მქევალია, ხოლო ჩამოყალიბებული გლობალური ეკონომიკური კრიზისი სულაც არ

არის ე.წ. „ტიპიური“ ეკონომიკური კრიზისი, მას „კორონომიკური კრიზისის“ (“Coronomic Crises”) კვალიფიკაცია უნდა მიეცეს (Papava, 2020).

როგორც მოსალოდნელი იყო კორონომიკურმა კრიზისი ეკონომიკური მცნიერების წინაშე არაერთი პრობლემა წარმოშვა (მაგალითად, Basu, 2020; Hamada, 2020). ეს კი ართულებს მცნიერების ამ დარგის მდგომარეობას, რომელიც არც ამ კრიზისის დაწყებამდე (განსაკუთრებით კი 2008–2009 წლების გლობალური ეკონომიკური და ფინანსური კრიზისის ფოტე) იყო სახარბიელო (Balarjishvili, 2018; Birks, 2016; Bookstaber, 2017; Davies, 2010; Fullbrook, 2016; Heilbroner, Milberg, 1996; Hey, eds., 1992; Hill, Myatt, 2010; Kanth, 1997; Kharbedia, 2018; Leishvily, 2012; Marqués, 2016; McCloskey, 2010; Mekvabishvili, 2018; Offer, Söderberg, 2016; Paarlberg, 1968; Papava, 2018; Pilkington, 2016; Rodrik, 2015a, 2015b; Sandmo, 2011; Shapatava, 2018; Shiller, 2019; Skidelsky, 2016; Söderbaum, 2017; Staveren, 2015; Stiglitz, 2010a, 2010b; Syll, 2016; Tokmazishvili, 2018; Turner, 2012).

სამწუხაროდ, ეკონომიკური მცნიერება დიდი ხნის გან-მავლობაში თავად იმყოფება კრიზისში (მაგალითად, Papava, 2018), რაც ვლინდება შემდეგი მიმართულებებით: კერძოდ, ეკონომიკური მცნიერება ჩამორჩება პრაქტიკას და, უკეთეს შემთხვევაში, უკვე მომხდარი ეკონომიკური მოვლენის ინტერპრეტაციის ფუნქციას ასრულებს (მაგალითად, Tokmazishvili, 2018), ამასთან ერთად კი, ეკონომიკური მცნი-ერება უშვებს შეცდომებს, რის გამოც უნდებლივ უწყობს ხელს ეკონომიკური კრიზისის წარმოქმნას (Stiglitz, 2010b).

მიუხედავად იმისა, რომ კორონომიკური კრიზისი არ არის „ტიპიური“ ეკონომიკური კრიზისი, ის ინსტრუმენტები, რომელთა გამოყენებაც ყველაზე აქტიურად განიხილება ეკონომისტების მიერ, ძირითადად 2008–2009 წლების გლობა-ლური ფინანსური და ეკონომიკური კრიზისის გამოცდი-ლებასთანაა დაკავშირებული (Hatheway, 2020). ეს კი სულაც არ იძლევა იმის საფუძველს, რომ კორონომიკური კრიზისი ტიპიურ ეკონომიკურ კრიზისთან გავაიგივოთ (Roach, 2020).

საფურადებოა, რომ XX საუკუნის მსოფლიოსათვის ცნ-ბილია ე.წ. „ატიპიური“ ეკონომიკური კრიზისები, როგორებიც იყო მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ განვითარებული ეკონომიკური კრიზისი და კომუნისტური რეჟიმების ჩამოშლის შედეგად გამოწვეული ეკონომიკური კრიზისი. ლოგიკურია კითხვა იმის შესახებ, თუ ამ ატიპიურ ეკონომიკურ კრიზისებსა და ასევე ატიპიურ კორონომიკურ კრიზისს შორის მსგავსების არსებობა რამდენადაა შესაძლებელი?

მეორე მსოფლიო ომმა თავისი ბუნებიდან გამომდინარე დაანგრია ქალაქები, სოფლები, ინფრასტრუქტურა. ომის დასრულების შემდეგ გადაუდებელი მნიშვნელობის ამოცანა მათი აღდგენა იყო. კორონომიკური კრიზისის შემთხვე-ვაში მსგავს ნგრევას საერთოდ არ აქვს ადგილი. ამიტომ ამ ორი კრიზისს შორის მსგავსებაზე ბევრად უფრო დიდი განსხვავებაა.

რაც შეეხება კომუნისტური რეჟიმის ჩამოშლის შემდეგ გამოწვეულ ეკონომიკურ კრიზისს, ის გამოწვეული იყო იმით, რომ ამ ჩამოშლას მოჰყვა ერთი ეკონომიკური სისტემიდან (მბრძანებლური ეკონომიკიდან) მეორეზე (საბაზრო ეკონომიკაზე) გადასვლა. კორონომიკური კრიზისის პირობებში კი ეკონომიკური სისტემა მსგავს ცვლილებას საერთოდ არ გნიცდის, ხოლო პრობლემას კი ის ქმნის, რომ გარკვეული დროით შეჩერებული ეკონომიკა სრული დატვირთვით მანამდე ვერ ამოქმედდება, სანამ პანდემია არ დასრულდება.

მაშასადამე, მუშავდავად იმისა, რომ თავისი ბუნებით კორონომიკური კრიზისიც ატიპურია, ის სხვა ატიპური ეკონომიკური კრიზისებისგან მაინც არსებითად განსხვავდება (Papava, 2020b).

კორონომიკურმა კრიზისმა არაერთი რთული ამოცანის წინაშე დააყენა ეკონომიკური მეცნიერება. მათგან ყველაზე მთავრია გლობალიზაციის პრობლემა.

ზოგადად სოციალურ მეცნიერებებში, და მათ შორის ეკონომიკურ მეცნიერებაშიც, გაბატონებული იყო მოსაზრება, რომ გლობალიზაცია, როგორც ასეთი, გარდაუგალი პროცესია. COVID-19-ის პანდემიამ კი ეჭვის ქვეშ დააყენა ის და გააჩინა კითხვები იმასათან დაკავშირებით, სრულად და საბოლოოდ ხომ არ ჩანაცვლებს გლობალიზაციას დაგლობალიზაცია, რომელიც იზოლაციონიზმით დასრულდება.

ამ ეჭვის წარმოქნას დიდად შეეწყო ხელი იმან, რომ COVID-19-ის პანდემიამ მკაფიოდ გამოვვეთა თანამედროვე გლობალიზაციის სუსტი მხარეები, როცა ვირუსის სწრაფმა გავრცელებამ ყველას დაანახა, რომ გლობალურ ინსტიტუციებს (უწინარეს ყოვლისა კი, მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციას) საერთოდ არ აღმოაჩნდათ სწრაფი რეაგირების მეტ-ნაკლებად ეფექტიანი მექანიზმები. ამან კი გამოიწვია ის, რომ, თითოეულმა სახელმწიფომ პანდემის წინააღმდეგ მოქმედება დამოუკიდებლად დაიწყო. ბუნებრივია, რომ შექმნილმა სიტუაციამ ხელი შეეწყო იმ განწყობის ფორმირებასა და გაძლიერებას, რომლის თანახმადც 2020 წელს უკვე დეგლობალიზაციის პროცესი იქნა დაწყებული.

სულაც არ არის გასაკვირი, რომ COVID-19-ის პანდემია „გლობალიზაციის კრიზისად“ იქნა აღქმული.

ხშირად ყურადღების მიღმა რჩება ის შემთხვევები, რომლებიც გლობალიზაციის ობიექტურ ხასიათზე მეტყველებენ. ასეთია მაგალითად, ნარკობიზნესი, რომელსაც პრაქტიკულად მთელ მსოფლიოში ებრძვიან, მაგრამ, ამის მიუხედავად ბიზნესის ეს არალეგალური სახეობა კარგა ხანია რაც გლობალური ხასიათია. ასევე გლობალიზაციის კონტექსტში ყურადსაღებია ინტერნეტი, ენერგეტიკა, იარაღით ვაჭრობა, აშშ დოლარის გავრცელება და სხვ. დღეს კი ამათ COVID-19-ის გლობალური გავრცელებაც დაემატა.

აუცილებელია, გვახსოვდეს, რომ დეგლობალიზაციის პირობებში გატარებული მეტ-ნაკლებად იზოლაციონისტური პოლიტიკა უარყოფითად არა მხოლოდ ეკონომიკურ ზრდაზე (Rogoff, 2020), არამედ სოციალურ, პოლიტიკურ და გარე-

მოსდაცვით სფეროებზეც აისახება (Haass, 2020). მაშა-სადამე, დეგლობალიზაცია, სხვა თანაბარ პირობებში, კი არ შეამსუბუქებს, არამედ კაცობრიობის წინაშე მდგარი პრობლემების გადაწყვეტის კიდევ უფრო გაართულებს.

ვთვლი, რომ თანამედროვე მსოფლიოში „იძულებითი დეგლობალიზაციის“ პროცესი მიმდინარეობს, რაც იმან განაპირობა, რომ COVID-19-ის მასობრივი გავრცელება აღმოჩნდა მოულოდნელი და სწრაფი, ხოლო ამ პრობლემის წინააღმდეგ სამოქმედოდ კი მზად არავინ იყო, რის გამოც ყველა სახელმწიფო უმთავრესად იზოლირებულად მოქმედებდა (Papava, 2020c).

პანდემიის გლობალური ხასიათიდან გამომდინარე იზოლაციონიზმის პირობებში მისა დაძლევა შეუძლებელია. პირიქით, საჭიროა გლობალური მასშტაბის კოორდინირებული მოქმედება (Mazzucato, Torreale, 2020).

ეკონომისტთა მნიშვნელოვნი ნაწილისთვის ეჭვს არ იწვევს, რომ ყველა ის ქვეყანა, რომელიც თავისუფალ ვაჭრობას შეეწინააღმდეგება, საბოლოო ჯამში ეკონომიკურად უფრო მეტად დაგარალდება (მაგალითად, Åslund, 2020). იმისთვის, რომ ქვეყნებმა შეძლონ კორონომიკური კრიზისის შედეგების შემსუბუქება, აუცილებელია, მათ თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეწყობით უზრუნველყონ საკუთარი შედარებითი უპირატესობის გამოყენება (Fung, 2020).

მიუხედავად ამისა, აუცილებელია იმის არდავიწყება, რომ დეგლობალიზაციის პროცესი კეთ კიდევ COVID-19-ის პანდემიამდე აშშ-ის პრეზიდენტმა დონალდ ტრამპმა დაიწყო (მაგალითად, Sachs, 2017b), რაც პანდემიის პირობებში კიდევ უფრო გაღრმავდა. დონალდ ტრამპის მეორე ვადით არჩევის შემთხვევაში დეგლობალიზაცია მეტ-ნაკლებად შეინარჩუნებს „ტრენდულ“ ხაიათს. ეს პერიოდი ქვეყნებმა მაქსიმალურად უნდა გამოიყენონ იმისთვის, რომ უკეთ მოემზადონ განახლებული გლობალიზაციის პროცესის თვისებრივად უფრო მაღალ საფუძველზე გადასასვლელად (El-Erian, 2020).

დიალექტიკის ცნობილი ერთ-ერთი მთავარი კანონის - უარყოფის უარყოფის არსიდან გამომდინარე ეკონომიკური მეცნიერებისათვის ერთ-ერთ გამოწვევად შეიძლება ჩაითვალის გლობალიზაციის და დეგლობალიზაციის (თუნდაც იძულებითის) მონაცვლეობის გარდაუგალი ხასიათის შესწავლა.

თავის მხრივ, დეგლობალიზაციისათვის დამახასიათებელია მოცემული კონკრეტული ქვეყნის ეკონომიკის ავტონომიური ფუნქციონირების გაღრმავება, რაც, სხვა თანაბარ პირობებში, სახელმწიფოს როლის სულ უფრო მეტად გაძლიერებას მისცემს სტიმულს (Rodrik, 2020). აქედან გამომდინარე, კორონომიკური კრიზისის დროს სულაც არ არის გასაკვირი კეინისიანიზმის იდეების პოპულარობის ზრდა (მაგალითად, Velasco, 2020). აქ ისიც გასათვალისწინებელია, რომ თავად COVID-19-ის პანდემიის დამარცხება სახელმწიფოს აქტიური მოქმედების გარეშე პრაქტიკულად შეუძლებელია (Stiglitz, 2020a).

მაშასადამე, ეკონომიკური მეცნიერებისათვის სახელ-

მწიფოს ეკონომიკაში ჩარევის ეფექტიანობის პრობლემის პკლევა ტრადიციულ აქტუალურობას კვლავ ინარჩუნებს.

აუცილებლად გასათვალისწინებელია, რომ COVID-19-ის პანდემიამ წინ წამოსწია სასავტორო უფლებების დაცვის და პატენტების არსებული სისტემის გადახედვის აუცილებლობა (Stiglitz, Jayadev, Prabhala, 2020). ამ კუთხით ეკონომიკურმა მეცნიერებამ უნდა შეისწავლოს საზოგადოებრივი დოკუმენტის ტრადიციული ფარგლების გაფართოების შესაძლებლობა და ეკონომიკური პოლიტიკის გამტარებლებისთვის მომზადობის რეკომენდაციები, რომელთა თანახმადაც ახალი ტექნოლოგიების სწორედ ამ ტიპის დოკუმენტების „გარდაიქმნება“ (Sachs, 2017a: 91).

კორონომიკური კრიზისის ერთ-ერთ თავისებურებად უნდა ჩაითვალოს ის, რომ ეკონომიკის გაჩერების გამო ერთობლივი მოთხოვნის შემცირებასთან ერთად კიდევ უფრო მეტად ერთობლივი მიწოდება შემცირდა (Rogoff, 2020). ეს კი, თავის მხრივ, უშუალოდ აისახება ინფლაციის ზრდაზე, რომლის შეფერხებასაც ცენტრალური ბანკები მათ ხელთ არსებული ინსტრუმენტებით მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეძლებენ, თუ კი გაიზრდიან საპროცენტო განაკვეთებს, რაც საბოლოო ჯამში ერთობლივ მიწოდებასა და ეკონომიკურ ზრდაზე უარყოფითად აისახება.

ერთობლივი მიწოდების შემცირებამ თავის მხრივ სერიოზული პრობლემები შეუქმნა იმ ქვეყნების ეკონომიკას, რომელთა ცენტრალური ბანკებიც ინფლაციის თარგეთი-რების რეჟიმს იყენებენ (Papava, Charaia, 2019).

კორონომიკურმა კრიზისმა ნათლად წარმოაჩნია ცენტრალური ბანკების მიერ ინფლაციის თარგეთირების რეჟიმის სუსტი მხარეები, რაც კონომიკური მეცნიერების წინაშე დღის წესრიგში აყენებს მონეტარული პოლიტიკის უფრო სრულყოფილი რეჟიმის კვლევის აუცილებლობას.

ეკონომიკური მეცნიერების წინაშე კორონომიკისის მიერ დაყანებული ზემოთ განხილული საკითხები მხოლოდ მცირე ჩამონათვალია იმ ვრცელი ნუსხის, რომლის ფორმირებაც ეკონომიკისტთა გადაუდებელ ამღაცანას წარმოადგენს.

კორონომიპსი და ეპონომიპური ჰოლიტიკა

COVID-19-ის პანდემიის მოულოდნელმა ხასიათმა სხვა-
დასხვა ქვეყნის მთავრობას არაერთი შეცდომა დააშვიბინა.

საგარაუდოდ ტრადიციულ ლიბერალურ მიდგომას უნდა „დაბრალდეს“ ის კურიობული და იმავდროულად სამწევა-რო შეცდომა, რომელიც აშშ-ის ფანდაციისა და სოციალუ-რი უზრუნველყოფის სახელმწიფო მდივნმა დაუშვა, როცა განაცხადა, რომ კორონავირუსის საწინააღმდეგო ვაქცინის შექმნა და გავრცელება თურმე უშუალოდ კერძო სექტორის პრეროგაზე მიმდინარეობს (Sachs, 2020). სინამდვილეში ეპიდე-მიის დამარცხება მხოლოდ სახელმწიფოს ძალისხმევითაა შესაძლებელი, ხოლო პანდემიის დაძლევა კი სახელმწი-

ფოთა შეთანხმებული მოქმედების გარეშე წარმოუდგენელია (Stiglitz, 2020a).

აშვარაა, რომ COVID-19-ის პანდემიის და კორონობის მიური კრიზისის პირობებში აუცილებელია პრინციპულად გადაიხედოს სახელმწიფოს როლი მისი გრძის მიმართულებით. უწინარეს ყოვლისა, ეს ჯანდაცვის სფეროს ეხება. რაც მთავარია, კორონავირუსის საწინააღმდევო ვაქცინის შექმნა და მისი საყოველთაო ხელმისაწვდომობა სწორედ სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს (Stiglitz, Jayadev, Prabhala, 2020).

COVID-19-ის პანდემიის თანამედროვე ეტაპზე, ანუ
სანამ შესაბამისი ვაქცინა ჯერ კიდევ არ არის შექმნილი,
ჩემი აზრით, ჰანდაცვის სფეროს ბევრი სპეციალისტი
გულუბრყვილოდ თვლის, რომ ამ ვაქცინის შექმნა პრინცი-
პულად გადაწყვეტს ბანდემიის დაძლევის ამოცანას.
ჩემი აზრით, პრობლემას ართულებს ის გარემოება, რომ
COVID-19-ის პანდემიის დაწყებასთან ერთად ფართოდ გაე-
რცელდა ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ კორონავირუსი
სელოვნურადაა შექმნილი იმ მიზნით, რომ შემდეგ მისი
საწინააღმდეგო ვაქცინის გამოყენებით უზრუნველყონ დე-
დამიწის მოსახლეობის არსებითი შემცირება. ამის გამო
სულაც არ არის ერთმნიშვნელოვანი, რომ ყველა ადამიანი
დათანხმდება აცრას. ამ შემთხვევაში კი ვაქცინის შექმნა და
მისი ფართოდ გავრცელება სულაც არ იძლევა ოპტიმიზმის
საფუძველს, რომ COVID-19-ის პანდემიის დამარცხება
ვაქცინის გამოყენებით იქნება შესაძლებელი. ნებისმიერ
შემთხვევაში, სახელმწიფოთა წინაშეა გამოწვევა, თუ როგორ
მოახერხებს COVID-19-ის პანდემიის დაძლევას ვაქცინის
მიმართ სენებული წინასწარ ფორმირებადი უნდობლობის
პირობებში. ამ მიმართულებით პრობლემის შესწავლა აშკა-
რად საშური საშემა.

კორონომიკურმა კრიზისმა, უწინარეს ყოვლისა, ტურისტული სექტორი დაბარალა. არანაკლები ზიანი მიაღდგა სამგბარო გადაზიდვებს. „ჯაჭვური რეაქციის“ მსგავსად კრიზისმა უკონომიკის პრაქტიკულად ყველა სექტორი ჩაითრია.

ბიძნესის მხარდაჭერის მიზნით მთავრობები, როგორც წესი, მიმართავენ საგადასახადო შეღავათებისა და შეღავათიანი დაკრედიტების სისტემებს, რაც ირიბად ხელს უწყობს ეკონომიკის ზომბირების პროცესს (Stiglitz, 2020b). კერძოდ, იმ ფირმებს, რომლებსაც კორონომიკური კრიზისის დაწყებამდეც შეიძლება ჰქონდათ ფინანსური პრობლემები, ამ კრიზისის გამო მათთვისაც ხელმისაწვდომი ხდება საგადასახადო შეღავათები და შეღავათიანი კრედიტები, რითაც იხანგრძლივებენ ბაზარზე ყოფნის შესაძლებლობას. ამ ტიპის ფირმებს როგორც ცნობილია ზომბი-ფირმები ეწოდება (მაგალითად, Ahearne, Shinada, 2005). კრიზისის შემდგომ პერიოდში განსაკუთრებულ აქტუალურობას შეიძნეს ეკონომიკის ზომბი-ფირმებისგან გათავისუფლება, რაც, როგორც ამას საერთაშორისო გამოცდილება ადასტურებს, საკმაოდ რთულ ამოცანას წარმოადგენს (Krugman, 2020).

შექმნილმა მძიმე ვითარებამ ეკონომიკური პოლიტიკის მიმართ ორი მიღებომა ჩამოაყალიბდა. კერძოდ, თუ როგორი უნდა იყოს ეკონომიკური პოლიტიკა უშუალოდ კორონო-მიკური კრიზისის დროს, და როგორი – კრიზისის შემდგომ პერიოდში. პირველს ანტიკრიზისული, მეორეს კი ეკონომიკის აღდგენის პოლიტიკა ეწოდება.

ანტიკრიზისული ეკონომიკური პოლიტიკის უმთავრესი ამოცანაა მოსახლეობის ყველაზე შეჭირვებული ფენებისათვის მიზნობრივი სოციალური დახმარების გაწევა. ამასთან ერთად, გასათვალისწინებელია მთავრობის მხრიდან იმ კომპანიების პირდაპირი თუ ირიბი მხარდაჭერა, რომელთაც პანდემიის შემდგომ პერიოდში უნდა უზრუნველყონ ეკონომიკის მეტ-ნაკლებად სწრაფი აღორძინება.

ეკონომიკის აღდგენის პოლიტიკა კი ორიენტირებული უნდა იყოს იმაზე, რომ ხელი შეეწყოს ეკონომიკის იმ სექტორების განვითარებას, რომლებიც მსგავი ხასათის პანდემიის განმეორების შემთხვევაში ეკონომიკის უფრო მეტ მდგრადობას უზრუნველყოფს.

ანტიკრიზისული ეკონომიკური პოლიტიკის თავისებურებიდან გამომდინარე, რომლებიც უმთავრესად სახელმწიფო ბიუჯეტის მიერ ხარჯების ბრდას ეფუძნება აუცილებლად გამოიწვევს საბიუჯეტო დეფიციტის ბრდას. ეს კი პანდემიით მოცული ყველა ქვეყნისთვის ძალგედ სერიოზული პოსტკრიზისული პრობლემა იქნება.

მაშასადამე, ეკონომიკის აღდგენის პოლიტიკა აუცილებლად უნდა ითვალისწინებდეს საბიუჯეტო დეფიციტის ბრდით გამოწვეული პრობლემის გადაწყვეტასაც. რადგანაც ამ დეფიციტის დაფარვის ერთ-ერთი აღიარებული გზა საგარეო ვალების ბრდაა, ამიტომ ეკონომიკური პოლიტიკა პოსტკრიზისულ პერიოდში ასევე ფოკუსირებულ უნდა იქნეს ამ ვალების მომსახურებაზე.

COVID-19-ის პანდემიამ წინა პლანზე წამოწია სასურ-სათო უსაფრთხოების პრობლემა (Blair, Kalibata, 2020). აქედან გამომდინარე, პრაქტიკულად ყველა ქვეყნის ეკონო-მიკური პოლიტიკის პრიორიტეტულ მიმართულებად პოსტკრიზისულ პერიოდში ბრგადად ეკონომიკური (და მათ შორის სასურსათო) უსაფრთხოების გაძლიერების ხელშეწყობი ღონისძიებების გატარება უნდა გახდეს.

ბუნებრივია, რომ ეკონომიკური პოლიტიკის წინაშე კორონომიკისის მიერ დაყანებულ საკითხთა ნუსხა ბევრად უფრო ფართოა. წინამდებარე სტატიაში განხილული საკითხები კი შეირჩა მათი განსაკუთრებული მნიშვნელობიდან გამომდინარე.

დასკვნა

COVID-19-ის პანდემიამ თვისებრივად ახალი კორონო-მიკური კრიზისი ჩამოაყალიბა, რაც, აუცილებელია, ეკონო-მიკური მეცნიერების მიერ ყოველმხრივ იქნას შესწავლილი.

იმ პრობლემათა შორის, რომლებიც განსაკუთრებით

მნიშვნელოვანია ეკონომიკური მეცნიერებისთვის, გლობალიზაციისა და დეგლობალიზაციის პროცესების სიღრმი-სეული გაანალიზება პრიორიტეტულად უნდა ჩაითვალოს.

კორონომიკურმა კრიზისმა ხაზი გაუსვა იმ გარემოებას, რომ ეკონომიკური მეცნიერებისათვის ისევ და ისევ აქტუალურ თემას წარმოადგენს სახელმწიფოს ეკონომიკაში ჩარევის პრობლემის გვლევა.

პრინციპულად შესაცვლელია დამოკიდებულება საავტორო უფლებების დაცვისა და პატენტების არსებული სისტემის მიმართ. კერძოდ, უუცილებელია საბოგადოებრივი დოკუმენტის არსებული ფარგლების გაფართოება, როცა ამ დოკუმენტად ახალი ტექნოლოგიებიც იქნება აღიარებული.

ერთობლივი მიწოდების შემცირებით გამოწვეულმა ინფლაციურმა პროცესებმა გაამძაფრა ცენტრალური ბანკების მიერ ინფლაციის თარგეთირების რეჟიმის გამოყენება, რის გამოც ეკონომიკური მეცნიერების წინაშე დგება მონეტარული პოლიტიკის უფრო სრულყოფილი რეჟიმის კვლევის აუცილებლობა.

კორონავისულის საწინააღმდეგო ვაქცინის შექმნა სულაც არ არის საკმარისი პირობა, რომ COVID-19-ის პანდემია დასრულდეს. დიდი მნიშვნელობა ენიჭება იმ ეფექტიანი სახელმწიფო პოლიტიკის უფრო სრულყოფილი წარმართვას, რომელიც მოსახლეობაში საყველოთაო ვაქცინაციის მიმზიდველობას გაზრდის.

კორონავისულის საგადასახადო შეღავათების დაწესებული კრიონი კრიზისის შემდგომ პერიოდში ერთ-ერთ პრიორიტეტია უნდა იქნება ამოცანა. კორონავისული ეკონომიკური პოლიტიკის მიცემის და ეფექტური განხილული სახელმწიფოს მიერ აღებული სესხების (მათ შორის საგარეო სესხების) ეფექტიანი მომსახურების განხორციელება.

COVID-19-ის პანდემიამ ერთმნიშვნელობად განაპირობა ანტიკრიზისული ეკონომიკური პოლიტიკისა და ეკონომიკის აღდგენის პოლიტიკის გამოწვენის აუცილებლობა.

ანტიკრიზისული ეკონომიკური პოლიტიკის თავისებურებათა გათვალისწინებით საბიუჯეტო დეფიციტის ბრდა გარდავალია. კრიზისის შემდგომ პერიოდში ერთ-ერთ პრიორიტეტულ ამოცანად უნდა იქნეს განხილული ამ დეფიციტის დაფარვისათვის სახელმწიფოს მიერ აღებული სესხების (მათ შორის საგარეო სესხების) ეფექტიანი მომსახურების განხორციელება.

იმის გათვალისწინებით, რომ მომავალში COVID-19-ის მსგავსი პანდემიის ფორმირება სულაც არ არის გამორიცხული, ამიტომ პოსტკრიზისული ეკონომიკური პოლიტიკისათვის პრიორიტეტული უნდა იყოს ქვეყნის ეკონომიკური უსაფრთხოების და განსაკუთრებით სასურსათო უსაფრთხოების საკითხების წინა პლანზე წამოწევა.

COVID-19-ის მსგავსი პანდემიის განმეორების რეალური საფრთხის გთვალისწინებით კორონომიკური კრიზისის შესწავლა მხოლოდ მიმდინარე პრობლემად არ უნდა ჩაითვალოს.

კორონომიკურმა კრიზისმა ეკონომიკური მეცნიერების დააყენა. წინამდებარე სტატიაში განხილული საკითხები მათი და ეკონომიკური პოლიტიკის წინაშე მრავალი პრობლემა მხოლოდ ნაწილია, თუმცა საკმაოდ მნიშვნელოვანი.

ლიტერატურა/REFERENCES

- Abesadze, R. (2020). Globalization and the Economic Problems of the Pandemic. *Economics and Business*, No. 2. (In Georgian.)
- Ahearne, A. G., & Shinada, N. (2005). Zombie Firms and Economic Stagnation in Japan. *International Economics and Economic Policy*, Vol. 2, No. 4.
- Alwis, A. de. (2020). Economics – Plan Your Eggs and the Basket! *Daily FT*, February 25, <http://www.ft.lk/columns/Coronomics-%E2%80%93-Plan-your-eggs-and-the-basket-/4-695109>.
- Archvadze, J. (2020a). *Global Changes Related to the Coronavirus Pandemic (Politico-Economic Aspects)*. Tbilisi, "Mtsignobari." (In Georgian.)
- Archvadze, J. (2020b). Transformation of State Function in the Post-Pandemic Period. *Economics and Business*, No. 2. (In Georgian.)
- Åslund, A. (2020). Trump's Global Recession. *Project Syndicate*, March 13, <https://www.project-syndicate.org/commentary/donald-trump-covid19-global-recession-by-anders-aslund-2020-03>.
- Balarishvili, I. (2018). The Paradigm Crisis and the "Mainstream" Potential of the Institutional Economy. *Globalization & Business*, No. 6. (In Georgian.)
- Baldwin, R., & Mauro, B.W. di, eds. (2020). *Mitigating the COVID Economic Crisis: Act Fast and Do Whatever It Takes*. London, CEPR Press, https://voxeu.org/content/mitigating-covid-economic-crisis-act-fast-and-do-whatever-it-takes?fbclid=IwAR2tO7kRFEGS1_3J88oedtd1G3CARE4SOPFDSmOFJeSzH5tfEi6Odu55Fx8.
- Basu, K. (2020). How the Pandemic Should Shake up Economics. *Project Syndicate*, June 22, https://www.project-syndicate.org/commentary/covid19-pandemic-shows-markets-depend-on-tacit-social-norms-by-kaushik-basu-2020-06?utm_source=Project%20Syndicate%20Newsletter&utm_campaign=4bba15cfe5-sunday_newsletter_06_28_2020&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-4bba15cfe5-93567601&mc_cid=4bba15cfe5&mc_eid=e9fb6cbcc0&barrier=accesspaylog.
- Benashvili, G. (2020). Economics – the Need for a Rethinking of Economic Policy. *Economics and Business*, No. 2. (In Georgian.)
- Blair, T., & Kalibata, A. (2020). Building Food Security During the Pandemic. *Project Syndicate*, May 7, https://www.project-syndicate.org/commentary/four-ways-to-boost-food-security-during-covid19-pandemic-by-tony-blair-and-agnes-kalibata-2020-05?utm_source=Project%20Syndicate%20Newsletter&utm_campaign=2ad6876daf-sunday_newsletter_10_05_2020&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-2ad6876daf-93567601&mc_cid=2ad6876daf&mc_eid=e9fb6cbcc0&barrier=accesspaylog.
- Birks, S. (2016). *40 Critical Pointers for Students of Economics*. London, College Publications.
- Bookstaber, R. (2017). *The End of Theory. Financial Crises, the Failure of Economics, and the Sweep of Human Interaction*. Princeton, Princeton University Press.
- Carlsson-Szlezak, P., Reeves, M., & Swartz, P. (2020). What Coronavirus Could Mean for the Global Economy. *Harvard Business Review*, March 3, <https://hbr.org/2020/03/what-coronavirus-could-mean-for-the-global-economy>.
- Charaia, V. (2020). Economics – Threat or Possibility?! *Economics and Business*, No. 2. (In Georgian.)
- Davies, H. (2010). *The Financial Crisis: Who is to Blame?* Cambridge, The Polity Press.
- Djibuti, M. (2020). Viral Variations of Political Economy. *Economics and Business*, No. 2. (In Georgian.)
- Eichengreen, B. (2020). Coronanomics 101. *Project Syndicate*, March 10, https://www.project-syndicate.org/commentary/limits-macroeconomic-tools-coronavirus-pandemic-by-barry-eichengreen-2020-03?utm_source=Project+Syndicate+Newsletter&utm_campaign=cba7e1c6a1-sunday_newsletter_15_03_2020&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-cba7e1c6a1-93567601&mc_cid=cba7e1c6a1&mc_eid=e9fb6cbcc0.
- El-Erian, M.A. (2020). Navigating Deglobalization. *Project Syndicate*, May 11, https://www.project-syndicate.org/commentary/covid19-deglobalization-two-priorities-by-mohamed-a-el-erian-2020-05?utm_source=Project%20Syndicate%20Newsletter&utm_campaign=3ce69c95d3-sunday_newsletter_17_05_2020&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-3ce69c95d3-93567601&mc_cid=3ce69c95d3&mc_eid=e9fb6cbcc0&barrier=accesspaylog.
- Faddis, C.S. (2020). Coronavirus: The True Face of Iran. *The Hill*, March 3, <https://thehill.com/opinion/international/486438-coronavirus-the-true-face-of-iran>.
- Fullbrook, E. (2016). *Narrative Fixation in Economics*. London, College Publications.
- Fung, V.K. (2020). The Trade Cure for the Global Economy. *Project Syndicate*, April 22, https://www.project-syndicate.org/commentary/covid19-crisis-revive-multilateralism-open-trade-by-victor-k-fung-2020-04?utm_source=Project%20Syndicate%20Newsletter&utm_campaign=871db40e9f-sunday_newsletter_26_04_2020&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-871db40e9f-93567601&mc_cid=871db40e9f&mc_eid=e9fb6cbcc0&barrier=accesspaylog.
- Gaganidze, G. (2020). World Economy Before the Pandemic, During the Pandemic and After the Pandemic. *Economics and Business*, No. 2. (In Georgian.)

- Geller A., Wiseman P., & Rugaber C. (2020). Outbreak Starts to Look More Like Worldwide Economic Crisis. *Herald Tribune*, February 28, <https://www.heraldtribune.com/business/20200228/outbreak-starts-to-look-more-like-worldwide-economic-crisis>.
- Ghebreyesus, T.A. (2020). WHO Director-General's Opening Remarks at the Media Briefing on COVID-19 – 11 March 2020. *World Health Organization*, March 11, <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>.
- Gigerenzer, G. (2020). Why What Does Not Kill Us Makes Us Panic. *Project Syndicate*, March 12, <https://www.project-syndicate.org/commentary/greater-risk-literacy-can-reduce-coronavirus-fear-by-gerd-gigerenzer-2020-03>.
- Haass, R.N. (2020). Deglobalization and Its Discontents. *Project Syndicate*, May 12, https://www.project-syndicate.org/commentary/deglobalizaton-discontents-by-richard-n-haass-2020-05?utm_source=Project%20Syndicate%20Newsletter&utm_campaign=3ce69c95d3-sunday_newsletter_17_05_2020&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-3ce69c95d3-93567601&mc_cid=3ce69c95d3&mc_eid=e9fb6cbcc0&barrier=accesspaylog.
- Hamada, K. (2020). Epidemics, Economics, and Externalities. *Project Syndicate*, August 27, https://www.project-syndicate.org/commentary/covid19-epidemics-economics-externalities-social-justice-by-koichi-hamada-2020-08?utm_source=Project+Syndicate+Newsletter&utm_campaign=219b01f4ff-covid_newsletter_03_09_2020&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-219b01f4ff-93567601&mc_cid=219b01f4ff&mc_eid=e9fb6cbcc0.
- Hatheway, L. (2020). A COVID-19 Emergency Response Plan. *Project Syndicate*, February 27, <https://www.project-syndicate.org/commentary/covid-19-economy-response-plan-by-larry-hatheway-2020-02>.
- Heilbroner, R., & Milberg, W. (1996). *The Crisis of Vision in Modern Economic Thought*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Hey, D., eds. (1992). *The Future of Economics*, D. Hey eds. Oxford, Blackwell.
- Hill, R., & Myatt, T. (2010). *The Economics Anti-Textbook: A Critical Thinker's Guide to Microeconomics*. Halifax, Fernwood Publishing.
- Kakulia, M. (2020). Lessons from the Economic Crisis for Georgia. *Economics and Business*, No. 2. (In Georgian.)
- Kanth, R.K. (1997). *Against Economics. Rethinking Political Economy*. Aldershot, Ashgate.
- Kharbedia, R. (2018). Economic Problems or the Crisis of Economic Science. *Globalization & Business*, No. 6. (In Georgian.)
- Kovzanadze, I. (2020). The Challenges of the Economy and Its Prospects Against the Background of Infection COVID-19. *Economics and Business*, No. 2. (In Georgian.)
- Krugman, P., (2020). *Arguing with Zombies: Economics, Politics, and the Fight for a Better Future*. New York, W.W Norton & Company.
- Leiashvily, P. (2012). *Economic Activity: Teleological Analysis*. New York, Nova Science Publishers.
- Maresto, A., Mladovsky, P., Thomson, S., Sagan, A., Karanikolos, M., Richardson, E., Cylus, J., Evetovits, T., Jowett, M., Figueras, J., & Kluge, H., eds. (2015). *Economic Crisis, Health Systems and Health in Europe. Country experience*. Copenhagen, World Health Organization, http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0010/279820/Web-economic-crisis-health-systems-and-health-web.pdf?ua=1.
- Marqués, G. (2016). *A Philosophical Framework for Rethinking Theoretical Economics and Philosophy of Economics*. London, College Publications.
- Mazzucato, M.,& Torreele, E. (2020). How to Develop a COVID-19 Vaccine for All. *Project Syndicate*, April 27, https://www.project-syndicate.org/commentary/universal-free-covid19-vaccine-by-mariana-mazzucato-and-els-torreele-2020-04?utm_source=Project%20Syndicate%20Newsletter&utm_campaign=64d8372856-sunday_newsletter_03_05_2020&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-64d8372856-93567601&mc_cid=64d8372856&mc_eid=e9fb6cbcc0&barrier=accesspaylog.
- McCloskey, D.N. (2010). *Bourgeois Dignity: Why Economics can't Explain the Modern World*. Chicago, The University of Chicago Press.
- Mekvabishvili, E. (2018). Theory of Economic Crises or the Crisis of Economic Theory? *Globalization & Business*, No. 6. (In Georgian.)
- Mekvabishvili, E. (2020). The Impact of the Global Coronary Crisis on the Georgian Economy. *Economics and Business*, No. 2. (In Georgian.)
- Offer, A., & Söderberg, G. (2016). *The Nobel Factor: The Prize in Economics, Social Democracy, and the Market Turn*. Princeton, Princeton University Press.
- Paarlberg, D. (1968). *Great Myths of Economics*. New York, The New American Library.
- Papava, V. (2018). The Economics in Crisis and the Main Directions for Transformation of Economic Science. *Transformations*, No. 3-4 (98-99).
- Papava, V. (2020a). Economic Crisis: When The Economy Is A Hostage To Medicine. *Eurasia Review. Journal of Analysis and News*, March 29, <https://www.eurasiareview.com/29032020-economic-crisis-when-the-economy-is-a-hostage-to-medicine-oped/>.
- Papava, V. (2020b). Economics and a Qualitatively New Economic Crisis. *Economics and Business*, No. 2. (In Georgian.)
- Papava, V. (2020c). Georgia's European Way During the Period of Pandemic Deglobalization. *Rondeli Blog*, August 6, <https://>

- [www.gfsis.org/blog/view/1091.](http://www.gfsis.org/blog/view/1091)
- Papava, V., & Charaia, V. (2019). On Complex Inflation Targeting and Modified Inflation Indicators (Experience of Georgia). *Finance: Theory and Practice*, Vol 23, No 3, <https://financetp.fa.ru/jour/article/view/855/575>.
- Papava, V., & Charaia, V. (2020). *The Economic Crisis and Some Challenges for the Georgian Economy*. Expert Opinion No. 136. Tbilisi, Georgian Foundation for Strategic and International Studies, <https://www.gfsis.org/files/library/opinion-papers/136-expert-opinion-eng.pdf>.
- Pei, M. (2020). Will the Coronavirus Topple China's One-Party Regime? *Project Syndicate*, March 4, [https://thehill.com/opinion/international/486438-coronavirus-the-true-face-of-iran](https://www.project-syndicate.org/commentary/coronavirus-china-political-consequences-by-minxin-pei-2020-03?utm_source=Project+Syndicate+Newsletter&utm_campaign=5a74e31e27-sunday_newsletter_08_03_2020&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-5a74e31e27-93567601&mc_cid=5a74e31e27&mc_eid=e9fb6cbcc0%20%E1%83%93%E1%83%90%20%E1%83%98%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%98%20(https://thehill.com/opinion/international/486438-coronavirus-the-true-face-of-iran).
- Pilkington, P. (2016). *The Reformation in Economics. A Deconstruction and Reconstruction of Economic Theory*. London, The Palgrave Macmillan.
- Roach, S.S. (2020). The False Crisis Comparison. *Project Syndicate*, March 19, <https://www.project-syndicate.org/commentary/covid-19-crisis-nothing-like-2008-by-stephen-s-roach-2020-03>.
- Rogoff, K. (2020). Deglobalization will Hurt Growth Everywhere. *Project Syndicate*, June 3, https://www.project-syndicate.org/commentary/deglobalization-threat-to-world-economy-and-united-states-by-kenneth-rogoff-2020-06?utm_source=Project%20Syndicate%20Newsletter&utm_campaign=56f4462bc8-sunday_newsletter_07_06_2020&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-56f4462bc8-93567601&mc_cid=56f4462bc8&mc_eid=e9fb6cbcc0&barrier=accesspaylog.
- Riley, C. (2020). Coronavirus is Fast Becoming an 'Economic Pandemic.' *CNN Business*, February 25, <https://edition.cnn.com/2020/02/24/business/coronavirus-global-economy/index.html>.
- Rodrik, D. (2015a). *Economics Rules: The Rights and Wrongs of the Dismal Science*. New York, W. W. Norton & Company.
- Rodrik, D. (2015b). Economists vs. Economics. *Project Syndicate*, September 10, https://www.project-syndicate.org/commentary/economists-versus-economics-by-dani-rodrik-2015-09?utm_source=Project+Syndicate+Newsletter&utm_campaign=be2a176f93-Sept_13_2015_5_2015&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-be2a176f93-93567601&barrier=accessreg.
- Rodrik, D. (2020). Making the Best of a Post-Pandemic World. *Project Syndicate*, May 12, https://www.project-syndicate.org/commentary/three-trends-shaping-post-pandemic-global-economy-by-dani-rodrik-2020-05?utm_source=Project%20Syndicate%20Newsletter&utm_campaign=3ce69c95d3-sunday_newsletter_17_05_2020&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-3ce69c95d3-93567601&mc_cid=3ce69c95d3&mc_eid=e9fb6cbcc0&barrier=accesspaylog.
- Sachs, J.F. (2017a). *Building the New American Economy. Smart, Fair, and Sustainable*. New York: Columbia University Press.
- Sachs, J. (2017b). Global Cooperation is the Only Way Forward for the US. *World Economic Forum*, January 6, <https://www.weforum.org/agenda/2017/01/jeffrey-sachs-global-cooperation-is-the-only-way-forward-for-the-us/>.
- Sachs, J. (2020). The Trump Administration's Ludicrous Approach to Coronavirus Vaccine. *CNN Opinion*, March 5, <https://edition.cnn.com/2020/03/05/opinions/ludicrous-plan-coronavirus-vaccine-opinion-sachs/index.html>.
- Sandmo, A. (2011). *Economics Evolving: A History of Economic Thought*. Princeton, Princeton University Press.
- Shapatava, D. (2018). Economic Science Crisis as a Reflection of the World Economic Crisis. Approaches and assumptions. *Globalization and Business*, No. 6. (In Georgian.)
- Shengelia, T. (2020). Global Economic Recession and Post-Viral Development of Georgia. *Economics and Business*, No. 2. (In Georgian.)
- Shiller, R.J. (2019). *Narrative Economics. How Stories Go Viral & Drive Major Economic Events*. Princeton, Princeton University Press.
- Skidelsky, R. (2016). Economists versus the Economy. *Project Syndicate*, December 23, <https://www.project-syndicate.org/commentary/mathematical-economics-training-too-narrow-by-robert-skidelsky-2016-12>.
- Söderbaum, P. (2017). Do We Need A New Economics for Sustainable Development? *Real-World Economics Review*, Issue No. 80, <http://www.paecon.net/PAEReview/issue80/Soderbaum80.pdf>.
- Staveren, I. van (2015). *Economics After the Crises. An Introduction to Economics from a Pluralist and Global Perspective*. London, Routledge.
- Stiglitz, J. (2010a). An Agenda for Reforming Economic Theory. *YouTube*, April 23, https://www.youtube.com/watch?v=L9KAd_nqINY.
- Stiglitz, J. (2010b). Needed: A New Economic Paradigm. *Financial Times*, August 20, <https://www.ft.com/content/d5108f90-abc2-11df-9f02-00144feabdc0>.
- Stiglitz, J.E. (2020a). Plagued by Trumpism. *Project Syndicate*, March 9, https://www.project-syndicate.org/commentary/trump-coronavirus-failure-of-small-government-by-joseph-e-stiglitz-2020-03?utm_source=Project+Syndicate+Newsletter&utm_campaign=cba7e1c6a1-sunday_newsletter_15_03_2020&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-cba7e1c6a1-93567601&mc_cid=cba7e1c6a1&mc_eid=e9fb6cbcc0.

- Stiglitz, J.E. (2020b). Priorities for the COVID-19 Economy. *Project Syndicate*, July 1, https://www.project-syndicate.org/commentary/covid-2020-recession-how-to-respond-by-joseph-e-stiglitz-2020-06?utm_source=Project+Syndicate+New+letter&utm_campaign=67133fbc7b-covid_newsletter_02_07_2020&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-67133fbc7b-93567601&mc_cid=67133fbc7b&mc_eid=e9fb6cbcc0.
- Stiglitz, J.E., Jayadev, A., Prabhala, A., (2020). Patents vs. the Pandemic. *Project Syndicate*, April 23, <https://www.project-syndicate.org/commentary/covid19-drugs-and-vaccine-demand-patent-reform-by-joseph-e-stiglitz-et-al-2020-04>.
- Suhrcke, M., Stuckler, D., Suk, J.E., Desai, M., Senek, M., McKee, M., Tsolova, S., Basu, S., Abubakar, I., Hunter, P., Rechel, B., & Semenza, J.C. (2011). The Impact of Economic Crises on Communicable Disease Transmission and Control: A Systematic Review of the Evidence." *PLoS ONE*, June 10, <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0020724>.
- Syll, L.P. (2016). *On the Use and Misuse of Theories and Models in Mainstream Economics*. London, College Publications.
- Tokmazishvili, M. (2018). Global Economic Crisis and Economic Science. *Globalization & Business*, No. 5. (In Georgian.)
- Turner, A. (2012). *Economics after the Crises. Objectives and Means*. Cambridge, The MIT Press.
- Velasco, A. (2020). Are We All Keynesians Again? *Project Syndicate*, August 25, https://www.project-syndicate.org/commentary/states-must-be-insurer-of-last-resort-against-aggregate-risks-by-andres-velasco-2020-08?utm_source=Project+Syndicate+Newsletter&utm_campaign=84fdc5db75-sunday_newsletter_30_08_2020&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-84fdc5db75-93567601&mc_cid=84fdc5db75&mc_eid=e9fb6cbcc0.
- WHO, (2011). *Impact of Economic Crises on Mental Health*. Copenhagen, World Health Organization, http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/134999/e94837.pdf?ua=1.